

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kivilahti, Eerik

Title: Kun Pohjois-Atlantin liitto politisoitui : turvallisuuspoliittinen kamppailu Suomen Nato-jäsenyydestä

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © 2023 Eerik Kivilahti

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Kivilahti, E. (2023). Kun Pohjois-Atlantin liitto politisoitui : turvallisuuspoliittinen kamppailu Suomen Nato-jäsenyydestä. *Kosmopolis*.53(4), 9-29. Suomen rauhantutkimusyhdistys ry. <https://journal.fi/kosmopolis/article/view/141491>

Kun Pohjois-Atlantin liitto politisoitui: Turvallisuuspoliittinen kamppailu Suomen Nato-jäsenyydestä

Eerik Kivilahti¹

Viimeistään Venäjän hyökkäys Krimille vuonna 2014 asetti kansainväliset pelisäännöt uhanalaisiksi. Tässä artikkelissa kysytään, miten Nato on Suomessa politisoitunut tuosta hetkestä lukien eli miten Natolla on tehty Suomessa politiikkaa vuoden 2014 jälkeen. Tähän vastatakseen artikkelissa kehitetään politiikan aspektiteoriasta inspiroitunut turvallisuuspolitiikkatypologia, jota soveltaen Nato-keskustelua jäsennetään jakamalla se sellaisiksi diskursiivisiksi ryhmittymiksi, jotka tekevät oman näköistään politiikkaa Natolla. Aineisto koostuu poliittisen eliitin Nato-argumentaatiosta. Artikkelin tunnistaa ulkopoliittikan koulukuntatutkimusta hyödyntäen aineistosta neljä diskursiivista ryhmää, joista yksi on aiemmalle tutkimukselle tuntematon, vaikkakin aikaisemman tutkimuksen ennakoima. Artikkelin väite on, että kyseinen ryhmä hallitsi Suomen turvallisuuspolitiikan suunnasta käytävää kamppailua vuosina 2014–2022 mutta että tämä hallitseva valta-asema ei kuitenkaan estänyt Naton politisoitumista samalla aikajaksolla. Artikkelissa tunnistetaankin neljä tapaa, joilla Nato on politisoitunut. Näiden empiiristen tutkimustulosten ohella artikkeli pyrkii uudelleenjäsentämään tutkimus-alaa tuomalla politiikkaa kamppailuna lukevaa teoriaa aiempaa vahvemmin sen keskiöön.

Avainsanat: konstruktivismi, koulukunta, Nato-jäsenyys, politisoituminen, turvallisuuspolitiikka

Johdanto

Tässä artikkelissa tarkastellaan Suomessa vuosina 2014–2022 käytyä Nato-debattia Kari Palosen (esim. 2003a) politiikan aspektiteorian kautta.² Näin täydennetään jo olemassa olevaa suomalaista tutkimusta, jossa on käsitelty esimerkiksi Nato-retoriikkaa ja sen diskursiivisia ehtoja (Särkkä 2019) sekä Nato-jäsenyyteen kantaaottavia ulkopoliittisia koulukuntia (Haukkala & Vaahtoranta 2016; Haukkala 2012; Pesu 2017; Linnainmäki 2023; Forsberg 2016). Iro Särkkä (2019, 264) on tutkimuksessaan muun muassa havainnut, että suomalaisessa poliittisessä Nato-keskustelussa Natosta löytyy monia päällekkäisiä ja keskenään kilpailevia tulkintoja. Koulukuntatutkimuksen ydinhavainto puolestaan on, että Suomesta löytyy erilaisia ulkopoliittisia koulukuntia, joilla on omat näkemyksensä suhtautumisesta Natoon. Koulukuntatutkimuksen mukaan nämä koulukunnat kilpailevat keskenään siitä, mihin suuntaan Suomea ulko- ja turvallisuuspoliittisesti viedään. Artikkelin tarkoituksena on täydentää mainittua tutkimusta kuvaamalla, millaisin välinein Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevaa kilpailua tai kamppailua käydään. Tämä mahdollistaa turvallisuuspolitiikan kamppailu- tai kilpailu-olotuvuuden nykyistä perusteellisemmän kuvaamisen.

Aspektiteoriaan perustuva tarkastelu mahdollistaa Nato-keskustelun politisoitumisen analyysin. Politisoitumisella Palonen (2003b, 181–184) tarkoittaa prosessia, jossa jokin todel-

1 YTM, Jyväskylän yliopisto, <eerik.kivilahti@gmail.com>

2 Artikkelin pohjautuu turvallisuuspolitiikkatypologian ja aineiston osalta helmikuussa 2023 julkaistuun valtiopöytäkirjaan (Kivilahti 2023).

lisuuden osa-alue tuodaan poliittisen kiistelyn ja kamppailun keskiöön. Kyse on siis asioiden poliittiseksi tekemisestä. Politisoitumisen tarkastelu suomalaisessa Nato-keskustelussa mahdollistaa sen kuvaamisen, miten erilaiset diskursiiviset ryhmät käyvät kamppailua Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan suunnasta ja muodosta. Artikkelin aineisto koostuu poliittisen eliitin Nato-argumentaatiosta eli näkemyksistä, kannattaako Suomen liittyä Natoon vai ei. Tämän aineiston avulla päästään käsiksi siihen, miten Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta käytävä poliittinen kamppailu rakentuu ja miten Nato on politisoitunut tutkittavalla aikajaksolla eli vuosina 2014–2022. Tutkimuskysymykseni on: Miten Natolla on tehty Suomessa politiikkaa vuoden 2014 jälkeen? Millaisista eri näkökulmista Natoa on puolustettu, vastustettu tai jotakin siltä väliltä, ja miten tämä ilmentää Naton politisoitumista?

Artikkelin aluksi tarkastelen aikaisempaa tutkimusta ja täsmennän, mitä tarkoitan turvallisuuspolitiikan kamppailu-ulottuvuuden nykyistä perusteellisemmalla huomioimisella. Sitten esittelen politiikan aspektiteoriaan nojautuvan tulkintani siitä, miten Natoa koskevaa politisoitumista voidaan lähestyä käsitteellisesti. Tulkinnan ytimessä on kehittämäni turvallisuuspolitiikkatypologia. Koska Natossa on kyse turvallisuudesta, katson, että Nato-argumentaatio on turvallisuuspoliittista argumentaatiota ja turvallisuuspolitiikan tekemistä. Turvallisuuspolitiikkatypologian tarkoituksena on käsitteellistää tällainen politiikanteko. Typologian rakentamisen jälkeen siirryn aineiston kuvaamiseen ja suoritan sen tulkitsemisen ja analyysin turvallisuuspolitiikkatypologian avulla. Lopuksi kuvaan löydösteni merkitystä.

Aikaisemmasta tutkimuksesta

Mitä tarkoitan turvallisuuspolitiikan kamppailu- tai kilpailu-ulottuvuuden nykyistä perusteellisemmalla kuvaamisella? Argumenttini on, että suomalaista Nato-debattia koskevassa konstruktivistisessä tutkimuksessa usein kyllä todetaan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta kilpaillaan tai kamppaillaan, mutta kuvaamatta jää, miten tai millä tavalla siinä kilpaillaan. Siksi konstruktivistista tutkimusta voidaan täydentää sellaisella teoreettisella viitekehysellä, jossa on sisäänrakennettuna systemaattinen kuvaus poliittisesta toiminnasta kilpailuna tai konfliktina.

Esimerkiksi perinteistä ulkopoliitiikan koulukuntatutkimusta tekevä Joel Linnainmäki (2023, 45) toteaa, että ”suurten muutosten keskellä on [...] tärkeää hahmottaa, millaisia jännitteitä ulkopoliitiikan suunnasta on ja millaista kilpailua asiasta käydään”. Tutkimuksessaan hän rinnastaa poliittisen eliitin kilpailevat omakuvat eli identiteetit ulkopoliittisiksi koulukunniksi, jotka koostuvat statuksesta, poliittisesta tarkoituksesta ja maailmankatsomuksista. Hän etsii maailmankatsomusten osalta aineistostaan näkemyksiä siitä, nähdäänkö kansainväliset suhteet yleisesti poliittisen realismin vai liberalismien valossa sekä tarkemmin millaisena voimapolitiikan merkitys nähdään valtioiden välisissä suhteissa ja millainen merkitys instituutioilla ja normeilla näille suhteille on. Linnainmäki täsmentää, että nämä omakuvat ”antavat mahdollisuuden tarkastella, mistä ulkopoliittisista asioista poliittiset eliitit käyvät kamppailua sekä mitkä omakuvat ulkopoliittisessa linjassa ovat hallitsevia” (ma., 48).

Tutkimuksessaan Linnainmäki siis kuvaa, mistä ulkopoliittisista asioista poliittinen eliitti käy kamppailua. Lisäksi hän luettelee eroja sen suhteen, miten yhtäältä voimapolitiikan tai

toisaalta normien ja instituutioiden merkitystä painotetaan ja onko painotuksessa kansallinen vai kansainvälinen vire (ma., 49–50). Mutta se, että selvitetään, mistä poliittinen eliitti on eri mieltä ja mikä kansainvälisen politiikan teoriasuuntaus (realismi vai liberalismi) näyttää eniten ohjaavan tutkimuskohteen ajattelua, ei kerro välttämättä vielä paljoakaan siitä, millä tavalla näistä asioista kilpaillaan tai kamppaillaan. Jos Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisesta suunnasta väitetään kilpailtavan, olisi myös esitettävä, *miten* siitä kilpaillaan. Ei riitä, että todetaan, mistä ollaan eri mieltä; on myös kuvattava, miten ollaan eri mieltä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikasta käytävää poliittista kilpailua tai kamppailua ei siten ole se, että julistetaan ikään kuin tyhjiössä, mitä mieltä mistäkin ollaan. Kilpailua on se – kuten tämä artikkeli pyrkii osoittamaan – että julistetaan vastustajaa silmällä pitäen ja vastustajaan nähden reagoiden, mitä mieltä mistäkin ollaan. Linnainmäki siis kuvaa artikkelissaan koulukuntien eroja, mutta ei analysoi sitä, millä tavalla koulukunnat rakentavat ja uudelleentuottavat näitä eroja suhteessa vastustajaan eli toisiin koulukuntiin.

Sama pätee Hiski Haukkalan ja Tapani Vaahtorannan (2016, 56–64) sekä Haukkalan (2012, 15–33) tutkimuksiin: niissä kuvataan, mitä Suomen ulkopoliittikan koulukunnat eli euroatlantismi, pienvaltiorealismi ja globalismi ovat. Tämä tapahtuu käymällä lävitse niiden ”aatehistoriaa” sekä tarkastelemalla, miten ne suhtautuvat kansainväliseen järjestelmään: katsotaanko esimerkiksi voimapolitiikka vai kansainväliset säännöt (institutionalismi) ensisijaisemmiksi kansainvälistä järjestelmää luonnehtivaksi piirteeksi ja mitä tämä merkitsee Suomelle. Matti Pesu (2017, 282–283, 285–293) jatkaa samalla linjalla. Konstruoidaan koulukunnat (euroatlantismi, globalismi, integrationismi ja pienvaltiorealismi) ja luonnehditaan niiden perusnäkemykset: mikä on niiden maailmankuva, millaisena ne pitävät Suomen asemaa suhteessa muihin valtioihin (status) ja millaisena valtiona ne Suomea pitävät (sosiaalinen tarkoitus). Pesu (ma., 294) pitää näitä koulukuntia ”kilpailevina omakuvina” Suomen kansainvälisestä asemasta ja ulkopoliittisesta linjasta. Tuomas Forsberg (2016, 363, 364, 371) puolestaan toteaa, kuinka Suomen Nato-jäsenyydestä käydään identiteettipoliittisessa mielessä ”diskursiivista kamppailua”, minkä lisäksi hän erittelee erilaisia identiteettipoliittisia tapoja suhtautua Natoon (ma., 366–375).

Kaikissa näissä tapauksissa kuvaamatta jää, miten nämä ryhmät tai yhteisöt rakentuvat keskinäisessä debatissa ja kilpailussa sekä miten ne pyrkivät käyttämään valtaosuuksiaan operatiivisesti hyväkseen tulkitsemalla jonkin todellisuuden osa-alueen sellaiseksi, jonka avulla ryhmä voi kohentaa omaa valtapositiotaan suhteessa muihin. Tutkimuksista jää vaikutelma, että turvallisuuspoliittinen kilpailu on sitä, että eri ryhmät toistavat julkisessa diskurssissa omia näkemyksiään toisistaan irrallisina ja että näiden näkemysten tutkimuksellisissa analyysissä havaittu keskinäinen ristiriitaisuus tai yhteismitattomuus tekisi niistä automaattisesti keskenään kilpailevia. Tämä näkemys on jossain määrin staattinen, aliteoretisoitu ja tietyllä tapaa empirian vastainen. Tosiasiassa kilpailevat ryhmät eivät toimi toisistaan irrallisina vaan ovat intentionaalisia ja innovatiivisia toimijoita, jotka itse synnyttävät kilpailun rakentamalla näkemyksensä toisia ryhmiä silmällä pitäen. Nämä ryhmät rakentavat toisiaan samalla, kun ne rakentavat itseään. Tähänhän identiteetin rakentaminenkin perustuu: kyse on eräänlaisesta identiteettityöstä.

Sama kuvailevuus jatkuu Iro Särkän (2019) tutkimuksessa. Sen tavoitteena on yhtäältä hahmottaa niitä poliittisen kielen sisältöjä ja keinoja, joiden varaan suomalainen Nato-keskustelu on rakentunut, mutta toisaalta myös analysoida kyseisenä ajanjaksona Suomen turvallisuuspoliittisessa linjassa tapahtunutta muutosta (mt., 241). Eräs työn johtopäätös on, että Nato-kysymystä tarkasteltaessa on välittynyt aiheen kompleksisuus: ei ole olemassa vain yhtä vallitsevaa käsitystä puolustusliitto Natosta vaan monia päällekkäisiä ja keskenään kilpailevia tulkintoja Naton roolista, merkityksestä ja sen kehityksen suunnasta (mt.).

Jälleen todetaan, että keskenään kilpailevia tulkintoja on, mutta ei eritellä, miten ne on laitettu kilpailemaan keskenään. Mitä se, että ne ”kilpailevat”, ylipäänsä tarkoittaa? Tehdään johtopäätös, jonka mukaan ei ole olemassa vain yhtä vallitsevaa käsitystä puolustusliitto Natosta, vaan monia keskenään kilpailevia tulkintoja. Mutta eikö tältä pohjalta voisi kysyä, miten tämä prosessi voidaan tulkita ja ymmärtää? Mitä se merkitsee, että on olemassa ”monia päällekkäisiä ja keskenään kilpailevia tulkintoja Naton roolista, merkityksestä ja sen kehityksen suunnasta”? Tässä artikkelissa tämä johtopäätös nähdään tutkimuksen lähtökohtana, ei suinkaan päätepisteenä: kun tiedetään, että kilpailua, kiistelyä tai kamppailua on olemassa, voidaan kysyä, miten sitä käydään tai mikä sitä pyörittää.

Kuten politiikka yleensä, ulko- ja turvallisuuspolitiikka on erontekoa (Schmitt 2015): poliittinen yhteisö on sitä, tätä ja tuota suhteessa muihin yhteisöihin. Tämä on myös identiteettipoliittisesti tärkeää: identiteetti on merkityksellinen vain, jos se on omanlaisensa ja siten erotettavissa muista identiteeteistä. Jos tämä pitää paikkansa, Suomen suunnasta käyty ulko- ja turvallisuuspoliittinen kilpailu on erontekoa siinä mielessä, että koulukunnat rakentavat itseään suhteessa toisiinsa koulukuntiin. Se, miten tämä tapahtuu, on jäänyt ulkopoliittikan koulukuntatutkimuksessa vähäiselle huomiolle, mitä asianlaitaa on tässä artikkelissa tarkoitus muuttaa.

Turvallisuuspolitiikan vuorovaikutuksellista kilpailullista tai kamppailullista ulottuvuutta sen valtateoreettisissa aspekteissaan voi toki lähestyä muistakin lähtökohdista kuin vain politiikan aspektiteoriasta käsin. Näin on tehnyt Linus Hagström (2021), joka tutkii ruotsalaista Nato-debattia foucault’laisen hallintavallan ja tuottavan vallan käsitteiden kautta. Tästä näkökulmasta turvallisuuspoliittisen identiteetin rakentaminen ei ole ainoastaan tekstuaalinen tai diskursiivinen vaan ”myös sosiaalinen ja fyysinen prosessi, jossa toiminta kohdistuu kehoihin tekstuaalisten tunteenilmausten muuttuessa vallan subjekteissa konkreettiseksi keholliseksi tuntemuksiksi” (ma., 145). Hagströmin argumentti on, että ruotsalainen Nato-debatti on ollut ”ruumiillista”: Nato-debatoijan julkisessa keskustelussa esitettyä argumentaatiota sanktioidaan verbaalis-emotionaalisesti ja ruumiillisesti, mikä on Ruotsissa johtanut Nato-vastaisten debatoijien epänormalisointiin ja siten Nato-vastustajien poliittisen ja sosiaalisen pääoman arvonalenemiseen. Hagströmin tutkimus onkin siinä mielessä poikkeus Nato-debattia käsittelevässä ulkopoliittikan konstruktivistisessä tutkimuksessa, että se pyrkii eksplisiittisesti kuvaamaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskinäiskonstituovaa kiista- ja kilpailuluonnetta. Se vastaa kysymykseen ”miten turvallisuuspolitiikan suunnasta kilpaillaan” seuraavasti: kilpailu tapahtuu hallinta- ja tuottavan vallan käsitteiden kuvaamalla tavalla, jolloin Nato-debatoijien sosiaalista ja poliittista pääomaa heikennetään tai vahvennetaan voi-

makkaalla emotionaalisella identiteettipoliittisella argumentaatiolla. Näin toimittaessa vastapuolen olo (ruumiillisuus) saadaan niin vaikeaksi, että tämä jää vapaaehtoisesti pois debatista (engl. *self-disciplining*). Tässä mielessä sitä voi pitää lähimpänä vertailukohtena artikkelilleni siitä huolimatta, että teoreettiset taustavalinnat ovat erilaisia.

Turvallisuuspolitiikkatypologia

Muotoilen tässä luvussa turvallisuuspolitiikkatypologian, jonka kautta pyrin kuvaamaan turvallisuuspolitiikasta käytyä kamppailua. Artikkelissa ”politiikka” ymmärretään Kari Palosen politiikan aspektiteoriaa mukaillen kilpailuna tai kamppailuna vallasta. Turvallisuuspolitiikkatypologiassa on kyse politiikan aspektiteorian soveltamisesta turvallisuuspolitiikan käsitteeseen. Poliitiikan aspektiteoria muodostuu politiikan tila- ja toimintakäsitteistä. Niiden avulla Palonen on pyrkinyt teoretisoimaan politiikan käsitettä eli kuvaamaan, mitä tarkoitetaan, kun käytetään käsitteitä ”politiikka” tai ”poliittinen”.

Poliitiikan tilakäsitteellä Palonen (2003a, 481–82) viittaa käsitykseen, jonka mukaan politiikka on kuvattava joksikin tietyn rajatuksi alueeksi, kuten sfääriksi, (osa-)alueeksi, kentäksi, sektoriksi tai järjestelmäksi. Tämä näkemys olettaa, että politiikka on jotain rajattua, tiettyyn elämänpiiriin kahlehdittua – sellaista, joka kuuluu tiettyyn elämänalaan, muttei toiseen. Poliitiikka on siis ilmiönä jotain, joka on sekä sisään ottava että samalla poissulkeva: sillä on selvät rajat. Tästä näkökulmasta politiikka määrittyy sen olemuksen pohjalta: jokin asia on olemuksellisesti poliittinen, kun taas joku toinen asia on jotain muuta, esimerkiksi tiedettä tai viihdettä, josta puuttuu poliittinen ulottuvuus. Tällöin politiikka on jotain, mikä tapahtuu sille erikseen tarkoitetuilla foorumeilla, mutta ei muualla. Käsitystä kuvaa hyvin lause, jonka mukaan politiikkaan ”lähdetään mukaan” tai se ”jätetään” tai ”lopetetaan”.

Tilakäsite jakautuu *polityn* ja *policyn* ulottuvuuksiin siten, että ensin mainittu on tilassa tapahtuvaa ja tilaan kiinnittyvää nimittävää toimintaa eli kyse on jollekin poliittiselle yhteisölle, ryhmälle tai kollektiiville annettavasta nimityksestä. Jälkimmäinen eli policy on puolestaan toimenpidelinja eli politiikkatoimikokonaisuus, johon tietty polity sitoutuu esimerkiksi arvojensa pohjalta. Policyjen muotoilu on operatiivista siinä mielessä, että siinä valitaan tietyn arvottavan järjestelmän tai logiikan pohjalta mieluummin asia x kuin asia y. Polityn nimittämisen eli identifikaation pohjalta valitaan käytännön tasolla ne toimet, joilla nimittämisen yhteydessä ilmaistua arvopohjaa toteutetaan reaali maailmassa. Vihreät voivat esimerkiksi ajaa kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa siksi, että se on identifioitunut ympäristötietoiseksi polityksi.

Poliitiikan toimintakäsite puolestaan korostaa politiikkaa toimintana. Poliitiikan merkitys ei näin tyhjennykään tilaan, ilmiöiden olemukseen tai niiden välille vedettyihin kategorisointeihin vaan toimintaan performatiivisessa mielessä. Toiminta ei ole tilaan sitoutunutta, se ei välitä tilallisista luokittelusta eikä ole käsitteellisesti tyhjennettävissä johonkin olemukselliseen. Toisin kuin politiikan tilakäsite, tällainen näkemys hyväksyy sen, että politiikka on perustavalla tavalla moniulotteinen ilmiö. Oikeastaan politiikasta ei voida sanoa muuta kuin että se on jotain, mitä ei voi vangita miksikään ristiriidattomaksi ilmiöksi ilman, että menettää samalla jotain oleellista. Poliitiikka on montaa samanaikaisesti, ei mitään yhtä tai ainutta. Juuri tämä politiikan aspektisuus on toimintakäsitteen keskiössä: politiikka on suhteellista

niin, että se ilmenee kokijallensa, tulkitsijallensa, kommentoijallensa tai analysoijallensa vain jostakin käsin, johonkin verraten ja jotakin toista pintaa vasten ilmeten. Ilmiö on aina poliittinen vain suhteessa johonkin; mikään ei ole sinänsä tai itsessään poliittista.

Politiikan toimintakäsitteen taustalla on havainto, että käyttämämme käsitteet voivat temporalisoitua eli ajallistua (Koselleck 1997). Tämä tarkoittaa, että aiemmin tilaan viitannut käsite muuttuu aikaa ilmaisevaksi käsitteeksi; se voi kohdistua esimerkiksi tulevaisuuteen. Koska aikaa ei voi kuitenkaan fyysisesti havaita, siitä on puhuttava vertauskuvallisesti niin, että toiminnan ajalliseen luonteeseen viitataan käyttämällä alun perin tilaan viittaavaa käsitettä ajallisessa merkityksessä (ks. Palonen 1997, 15). Poliitiikan toimintakäsite tulee ymmärtää juuri tällaisena temporaalisena käsitteenä: aikaa koskevat kriteerit ja luokitukset määrittävät politiikkaa aktiviteettina (Palonen 2003a, 471). Näin politiikka yläkäsitteenä tulee jaetuksi politisoinnin ja politikoinnin toiminnallisiin aspekteihin, joiden tilallistavia rajatapauksia tai raja-arvoja sekä polity että policy ovat (Palonen & Lindroos 2007, 41–43). Nämä tilalliset raja-arvot ovat siis vastinpariensa (politikointi, politisointi) toiminnallisuuden jonkinlaisia vakauttajia tai paikalleen sitoja.

Politisoinnin tarkoittaa sitä, että toimija nimittää jotakin asiaa poliittiseksi. Hän luo jollekin todellisuuden osalle poliittisen merkityksen, tuoden sen siten ei-poliittiselta alueelta poliittiselle alueelle. Politisoimisessa on siis kyse pelinavausliikkeestä, jolla pyritään luomaan uusia mahdollisuuksia performatiiviselle toiminnalle eli politikoiselle (Palonen & Summa 1996, 12–13; Palonen & Lindroos 2007, 40).³ Politisoimisen tulee siis kronologisessa mielessä edeltää politikointia, koska politikointi on siirto, joka tapahtuu alueella, joka on jo politisoitu. Politisoiminen avaa uuden performanssihorisontin, josta ammentaen politikoinnin selvästi politisoiteja spesifimmät ja rajatummalla operaatioita saavat syntynsä. Politisoiminen valmistelee kontingenssin eli pelivaran leimaamaa pelikenttää sitä seuraaville politikoinnin operaatioille, joissa tämä pelivara pyritään kääntämään valtaosuudeksi. Politisoimisen ja politikoinnin ero siten on, että siinä missä politikoinnissa on kyse vallan operatiivisista käyttötavoista, politisoiminnissa on kyse vallan sisältämisestä mahdollisuuksista ja tilaisuuksista (Palonen & Summa 1996, 13).

Kun tätä jaottelua sovelletaan turvallisuuspolitiikan käsitteeseen, turvallisuuspolitiikka jakautuu nimittäviin ja operatiivisiin ulottuvuuksiinsa tila- ja toimintakäsitteen pohjalta Taulukossa 1 esitetyllä tavalla. Tämän typologian pohjalta empiirisessä todellisuudessa havaitaan turvallisuuspolityja, jotka muodostavat turvallisuuspolicyja ja jotka harjoittavat turvallisuuspolitisoiteja ja -politikointeja. Artikkelissa muodostan aikaisempaa koulukuntatutkimusta hyödyntäen sellaisia diskursiivisia ryhmittymiä, jotka ottavat kantaa Nato-jäsenyyteen ja jot-

3 Sanalla performatiivisuus viitataan ennen muuta politikointiin. Politikointi on performatiivista sanan austinilaisessa mielessä. Tämä tarkoittaa, että politikointi ei ole ensisijaisesti teko, jolla on ulkoisia seurauksia, vaan teko, johon itseensä seuraus on tietyllä tavalla sisäänrakentunut (Palonen 2003b, 177–179). Palonen tarkoittaa politikoinnilla siis suunnilleen samaa kuin mitä puheaktiteoreetikot tarkoittavat performatiivilla eli lausumalla, joka samanaikaisesti sekä kuvaa että toteuttaa tietyn puheteon. Palonen (ma.) vertaa politikointia myös taiteelliseen suorittamiseen, mikä analogiana havainnollistaa ajatusta politikoinnin performatiivisuudesta. Samalla tavalla kuin taideperformanssi arvioidaan itse esityksen taidokkuuden – eikä esimerkiksi yleisön reagoitien – perusteella, myös politikointi on esitys tai tekemisen muoto, jota tulisi arvioida sen ”poliittisen taidokkuuden” perusteella. Tässä mielessä politiikan performatiivisuus viittaa sen esittävään luonteeseen.

Taulukko 1. Turvallisuuksiittian jaottelu.

	tila (spatiaalinen)	aika (temporaalinen)
nimittävä	turvallisuuksiittiy (areena)	turvallisuuksiittisointi
operationaalinen	turvallisuuksiittiy (linja)	turvallisuuksiittikointi

ka kuvataan turvallisuuksiittiy ja muodostaviksi turvallisuuksiittiyiksi. Tulkinnan ytimessä on näiden ryhmien toteuttamat turvallisuuksiittisointi ja -politiikointioperaatiot, jotka kuvaavat varsin hyvin turvallisuuksiittistä kamppailua tai kilpailua Suomen suunnasta. Tällainen tutkimusote vastaa osuvasti kysymykseen ”miten Suomen suunnasta kamppaillaan”, kun taas aikaisemmin kuvattu ulkopoliittian koulukuntatutkimus vastaa paremminkin kysymykseen ”miksi tai mistä johtuen Suomen suunnasta kamppaillaan”. Näin nämä tutkimusotteet täydentävät toisiaan.

Eroaako turvallisuuksiittikoinnin käsite muista politiikoinneista ja jos, niin miten? Lähtökohta on, että turvallisuuksiittikointi on politiikointia siinä missä mikä tahansa muukin politiikointi. Se, miksi kutsun sitä juuri *turvallisuuksiittikoinniksi*, liittyy analyttiseen tarpeeseen erotella se muusta yhteiskunnan osa-alueilla tapahtuvasta politiikoinnista. Tällöin turvallisuuksiittikointiin liittyy oma merkityksensä, joka erottaa sen muiden alojen politiikoinnista. Turvallisuuksiittikointi eroaa muiden alojen politiikoinneista siten, että siinä huomio kiinnittyy ulkoista kansallista turvallisuuksiittä koskevaan politiikkaan, sisältäen tietysti aspektin, jossa kiistellään siitä, miten turvallisuuksiittä pitäisi määritellä. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella Nato-argumenttien referenssiobjekti on Suomen valtio ja sen kansalaiset. Sama pätee turvallisuuksiittien käsitteeseen: aineiston perusteella pääasiallisena arviointikriteerinä Nato-kantaa muodostettaessa on nimenomaan Suomen ulkoinen turvallisuuksiittä sotilaallisessa mielessä. Niinpä turvallisuuksiittiyka politiikointineen, politiikointineen, poliittiyneen ja poliittiyneen liittyy ulkoiseen kansalliseen turvallisuuksiittä.

Analyyisin lähtökohdista

Analyyssia silmällä pitäen oletan hypoteettisesti aiemman tutkimuksen perusteella, että Suomessa on ainakin kolme diskursiivista ryhmittymää, jotka ottavat kantaa Nato-jäsenyyteen. Ryhmät ovat euroatlantismi, globalismi ja pienvaltiorealismi (Haukkala & Vaahoranta 2016). Euroatlantismi viittaa legalistiseen tai institutionalistiseen ulko- ja turvallisuuksiittian perinteeseen, jossa Suomelle on ollut ominaista lain ja oikeuden merkityksen korostaminen suhteessa ulkovaltioihin ja erityisesti Venäjään. Euroatlantismiin kuuluu vahva länsisuuntautuneisuus, koska lännen katsotaan edustavan lakia ja oikeutta eli sellaista institutionalismia, joka suojelee Suomen kaltaista pienvaltiota. Suomi tarvitsee tätä suojelua, koska se asuttaa anarkkista kansainvälisistä *self-help* -järjestelmää, jossa vallitsee vahvimman laki. Pienvaltiorealismi taas tarkoittaa päinvastaista suhtautumistapaa. Koska Suomi on pienvaltio sellaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, jossa vallitsee vahvemman laki, sen on mukauduttava tähän vahvimman lakiin. Suomen tapauksessa vahvimman laki on historiallisesti tarkoittanut lähinnä suurvaltanaapuri Venäjää. Pienvaltiorealismien mukaan Suomen on tehtävä kaikkensa, jotta Venäjä ei kokisi uhkaa sen suunnalta. Siksi sitä ei pidä provosoida esimerkiksi liittymällä

sotilasliittoihin, jotka Venäjä kokee uhkaaviksi. Globalismi taas katsoo, että koska turvallisuus on laaja ja kompleksinen ilmiö, sitä koskevia ongelmia ei sotilas- tai puolustusliitoilla ratkaista. Sen sijaan ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan muita keinoja kuten kriisinhallintaa, kehitysyhteistyötä ja monenkeskistä yhteistoimintaa. Globalismiin kuuluu myös vahva eettis-moraalinen eetos: koska nykyiset turvallisuutta koskevat ongelmamme ovat globaaleja, myös Suomen tulee kantaa kortensa kekoon niiden ratkaisemisen puolesta.

Suomen ulkopoliitiikan koulukunnat eivät kuitenkaan tyhjenny Nato-jäsenyyskysymyksen, koska koulukunnat ovat voimakkaan historiallisia ja asiasisällöltään laajoja. Ensiksikin ne (pl. globalismi, joka on uudempi) kattavat kokonaan ajan, jona Suomea on voitu pitää autonomisena ja erillisenä maantieteellis-poliittisena yksikkönään. Tämä tarkoittaa aikaa noin 1800-luvun alusta nykypäivään (ks. Haukkala 2012, 26). Toiseksi ne eivät kosketele vain sotilaallisen liittoutumisen spesifejä kysymyksiä vaan laajemmin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, kuten sitä, mihin Suomi kokee kansana identifioituvansa (länsi, itä vai jotain siltä väliltä).

Artikkelissa katson, että nämä diskursiiviset ryhmät ovat turvallisuuspolityja, jotka muodostavat omia turvallisuuspolicyjaan. Kiinnitän huomiota niiden turvallisuuspolitisointi ja -politikointioperaatioihin, sillä olen kiinnostunut Suomen turvallisuuspoliittisesta suunnasta käytävästä kamppailusta. Jos aineisto paljastaa muitakin turvallisuuspolityja, aina parempi, koska silloin aihetta koskeva empiirinen tieto kasvaa. Näin tapahtuikin: havaitsin aineistosta neljännen diskursiivisen ryhmän, neutralistit. Se on turvallisuuspolity, joka ei ota selvää kyllä tai ei -kantaa Nato-jäsenyyteen. Diskursiivisena ryhmänä se ammentaa muista kolmesta diskursiivisesta ryhmästä. Siten se asemoituu niiden välimaastoon eräänlaiseksi hybrididiskursiksi. Tutkimustuloksena se on aikaisemman tutkimuksen ennakoima. Haukkala ja Vaahtoranta (2016, 61–62) ovat nimittäin todenneet, että empiirisesti useimmat toimijat sijoittuvat koulukuntien eli diskurssien välimaastoon, koska koulukunnat ovat ideaalittyyppisiä. He ovat tässä mielessä siis ennakoineet neutralistisen koulukunnan olemassaolon.

Koska artikkelissa tutkitaan Nato-jäsenyyskeskustelua, kutsun euroatlantisteja liittoutujiksi, globalisteja normativisteiksi ja pienvaltiorealisteja liittoutumattomiksi. Liittoutujat ovat Nato-myönteisiä ja suosittelevat Nato-jäsenyyttä, kun taas liittoutumattomat ovat Nato-kielteisiä ja suosittelevat sotilaallista liittoutumattomuutta. Normatiiviset katsovat, että koko Nato-jäsenyyskysymyksenasettelu on epätarkoituksenmukainen. Neutralismi jättää jäsenyyden avoimeksi kysymykseksi.

Huomautettakoon vielä, että turvallisuuspolityt eivät ole pelkkiä ideaalittyyppisiä vaan empiirisesti olemassa olevia poliittisia yhteenliittymiä. En kuitenkaan esitä niiden olevan mitään selvärajaisia yksittäisiä organisaatioita tai verkostoja vaan paremminkin löyhiä samanmielisten yhteisöjä, jotka voivat koostua useista erillisistä alayhteisöistä. Tämä löyhyys mahdollistaa sen, että jotkin toimijat kuuluvat useaan diskursiiviseen ryhmään samanaikaisesti.

Artikkelissa aineistoa rajataan kolmen tekijän perusteella. Ensinnäkin olen aineistonkeruuvaiheessa suhteuttanut jatkuvasti keräämääni tutkimusmateriaalia julkilausuttuihin ulko- ja turvallisuuspolitiikan diskursiivisiin rakenteisiin. Teen näin, jotta kykenen paikallistamaan tekstimassasta oleellisimman argumentaation eli ne osuudet, joissa muita diskursiivisia to- tuuksia ja puhetapoja pyritään tukemaan tai muuttamaan. Tulkinta neutralismista rakentui siten, että suhteutin kantaa ottamattomien argumentaatiota muihin koulukuntiin.

Toisekseen aineistoa rajaa se, että tutkimusaiheeksi on valittu Nato-argumentaatio ja se, miten Nato-jäsenyyttä vastustetaan, puolustetaan tai jotakin tältä väliltä. Rajausta tarkentaa myös oletus, että Nato-keskustelussa Nato ymmärretään sotilaallisena liittona, joka joko turvaisi tai ei turvaisi Suomea ulkoisilta uhilta sotilaallisessa mielessä. Oletan, että Nato ymmärretään näin, koska Nato itse määrittelee itsensä sotilaalliseksi liitoksi. Niinpä etsin argumentaatiota, jossa Natoa käsitellään näissä suhteissa ja toisaalta argumentaatiota, jossa Naton käsittely näissä suhteissa problematisoidaan.

Kolmanneksi artikkelin teoreettinen viitekehys rajaa aineistoa ja ohjaa sen harkinnanvaraista valintaa. Ensinnäkin tärkeää on, että Nato-retoorikkojen tuottama materiaali on sellaista, joka on tuotettu spontaanissa ja siloittelemattomassa poliittisen kamppailun ajankohdassa. Näin ollen erinomaista materiaalia ovat sellaiset poleemiset puheenvuorot, joissa asetutaan retorilla siirroilla joidenkuiden edustamaa vallitsevaa puhetapaa vastaan. Toisaalta vähemmän käyttökelpoisia ovat sellaiset pitkälle prosessoidut viralliset puheenvuorot, joista retoriikan käytön poleeminen käyttökonteksti on häivytetty. Näin yksittäisen poliitikon epävirallisuonteinen blogi- tai mielipidekirjoitus on lähtökohtaisesti kiinnostavampi vaihtoehto aineistoksi kuin hallinnollinen, pitkälle työstetty, parlamentaarissa työryhmässä yhtenäiseksi muotoiltu ja valmisteltu virallinen Suomen kantaa ilmaiseva asiakirja (esim. selonteot). Toisekseen tärkeää on, että tarkasteltava aineisto on julkista ja olemassa tutkimuksesta riippumatta. Jos paloslaisittain ajatellaan, että politiikka on toimintaa, jossa kamppaillaan valtaosuuksista suhteessa vastapuoleen ja jossa tavoitteena on vakuuttaa sekä vastustaja että kamppailun ulkopuolinen yleisö, on välttämätöntä, että toiminta on julkista. Toisaalta aineiston olemassaolon riippumattomuus tutkimuksesta takaa sen, että poliittinen toimija tavoitetaan mahdollisimman aidosta kamppailukontekstista. Siksi aineiston tuottaminen niin, että sen olemassaolo riippuisi tutkijasta, on tutkimustehtävän kannalta epätarkoituksenmukaista.

Aineisto koostuu 1) europarlamentaarikkojen, kansanedustajien, presidentin ja hallituksen jäsenten blogi- ja mielipideteksteistä, puheista ja lehdistökommenteista, 2) tutkijoiden ja diplomaattien kannanotoista sekä 3) puolueiden periaate-, arvo-, erikois- ja vaaliohjelmista. Toisin sanoen aineisto koostuu eliittipuheenvuoroista. Tämä on perusteltua siksi, että poliittisella eliitillä on lähtökohtaisesti parhaat resurssit pyrkiä muuttamaan tai säilyttämään Suomen turvallisuuspolitiikan diskursiivisia rakenteita ja niiden keskinäisiä valtajakaumia. Voidaan lisäksi ajatella, että eliittipuheenvuorot heijastelevat kansassa esiintyvää argumentaatiota.

Rajaan aineiston ja tutkimuksen ajallisesti vuosiin 2014–2022. Tänä aikana kansainvälisessä järjestelmässä ei ole tapahtunut niin merkittäviä muutoksia, etteikö noiden vuosien sisään sijoittuvia turvallisuuspoliittisia puheenvuoroja voisi pitää samaan yleistilanteeseen tarkoitettuina. Nekin merkittävät muutokset, jotka ovat tapahtuneet, kuten Ukrainan sodan eskalaatio helmikuussa 2022, tukevat aiempia kehityskulkuja tai ovat niiden johdannaisia.⁴

Aineiston määrä on riittävä ja laatu edustava. Nato-argumentit alkavat pienelläkin otoksella toistumaan, koska niitä ei ole kehitetty määräänsä enempää ja koska toimijat vetoavat usein samoihin argumentteihin. Argumentteja esiteltäessä en ole nostanut erikseen sitaatteja

4 Mahdollinen rajausta olisi myös vuosi 2008, kun Venäjä hyökkäsi Georgiaan. Siitä alkoi murrosvaihe Euroopan turvallisuuspolitiikassa. Tällöin aineisto olisi kuitenkin paisunut liikaa, joten valitsin vuoden 2014 alarajaksi.

esiin, mikä on ongelmallista, koska se saattaa hankaloittaa kirjoittajan tulkinnan erottamista lähteen tulkinnasta. Perustelen valintaa sillä, että jos lähtisin nostamaan esiin argumentteja laajemmin sitaatti- tai referaattimuodossa, olisin joutunut tilanpuutteen vuoksi rajoittamaan aineiston määrää huomattavasti. Tämä olisi kapeuttanut empiirisen tarkastelun syvyyttä, mikä heikentäisi artikkelin kokonaisargumentaatiota.

Aineisto jakautuu varsin tasaisesti tarkasteluajalle eikä se painotu erityisesti millekään yksittäiselle vuodelle. Yksittäisten poliitikkojen ja puolueiden Nato-argumentaatio eivät aineistoina eroa juurikaan toisistaan. Puolueiden ohjelmia voi pitää poliittisen kiistelystä kanalta kiinnostavana aineistona, koska ohjelmissa puolueet pyrkivät nimenomaan erottumaan toisistaan.

Liittoutujat: liittoutumattomuus on poliittinen ongelma

Liittoutujien Nato-argumentaatio pyrkii ennen kaikkea tekemään tietäväksi, että sotilaallinen liittoutumattomuus on poliittinen ongelma. Tarkemmin on turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi ei liity Natoon. Yleisemmin on turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi ei integroidu länteen tasapainottaakseen institutionaalisesti sitä voiman epäsymmetriaa, jonka koetaan vallitsevan suurvalta Venäjän ja pienvalta Suomen välillä. Näin ollen liittoutujien Natoa puoltava argumentaatio on ennen muuta euroatlantistisesta diskurssista ammentavaa retoriikkaa, jossa turvallisuuspolitisoidaan Suomen status sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Myös koko euroatlanttinen diskurssi on yksi suuri turvallisuuspolitisointi, jossa kaikki Suomen liberalismiin ja legalismiin nojautuvaa länsi-integraatiota vastustavat suuntaukset, toimijat tai tahot nimitetään poliittisesti ongelmallisiksi. Tämä nimitys suoritetaan pohjimmiltaan siksi, että muiden perusratkaisujen katsotaan vaarantavan Suomen kansallisen ulkoisen turvallisuuden tai jopa maamme tulevaisuuden suvereenina kansakuntana.

Tämä nimittävä teko avaa uuden performanssihorisontin, josta ammentuen turvallisuuspolitiikoinnin selvästi turvallisuuspolitisointeja rajatut operaatiot saavat syntynsä. Nämä politiikoinnit näkyvät monin tavoin liittoutujien Nato-argumentaatioissa. Esittelen seuraavassa niistä muutaman.

Ensinnäkin esiin on nostettava vastapuolen arvostelu eli henkilöä vastaan hyökkääminen tai tämän luonteen, mielenmaiseman, moraalien, kognitiivisen tilan tai ajattelun arvosteleminen. Liittoutumattomia tai neutraaleja vastaan hyökätään eri konteksteissa esittämällä samankaltainen pejoratiivinen syytös suomettuneisuudesta, vanhanaikaisuudesta, irrationaalisuudesta tai vaikkapa itsekkyydestä. Koska edellä mainitut ryhmät ovat esimerkiksi "(uus) suomettuneita", "impivaaralaisia", "sisäänpäinkääntyneitä tai -kääpetyneitä", "sitoutumiskammoisia", vakiintuneen totuuden mukaisia "turvallisuusliturgioita" latelevia, disinformaatiota levittäviä tai peräti "virtuaalisen YYA-sopimuksen" vallassa olevia (Harjanne 2019; Nieminen 2015; RKP 2016; 2018; Tarkka 2015), heidän turvallisuuspoliittisia ratkaisuehdotuksiaan tai Nato-kantoja ei tule ottaa tosissaan. Eiväthän he tarkastele maailmaa alkuunkaan rationaalisesti. Vastapuolen ominaisuudet otetaan siis operatiivisen politiikoinnin välineeksi niin, että niiden perusteella pyritään delegitimoimaan vastapuolen edellytykset, kyky ja uskottavuus

käydä koko Nato-keskustelua. Tämä tehdään vieläpä tavalla, jossa historiattulkintoja käytetään argumentaation pönkittäjänä (suomettuneisuus historiallisena ilmiönä).

Toinen turvallisuuksiittikoinnin operaatio koskee Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:stä tehtyä tulkintaa. Siinä artiklan sisältö tulkitaan liittoutujien toimesta vahvasti siten, että sen katsotaan sitoneen Suomen jo tiettyihin sotilaallisiin sitoumuksiin. Tämän perusteella siten päätellään, ettei Suomi voisi pysytellä Itämeren alueella syttyvän konfliktin ulkopuolella. Tämä kumoaisi liittoutumattomien keskeisen Nato-jäsenyyttä vastustavan argumentin siitä, että sotilaallisesti liittoutumattomana maana Suomi voisi pysytellä suurvaltakonfliktien ulkopuolella (esim. Harjanne 2019). Näin turvallisuuksiittikointi – artikla 42.7 osoittaa, että Suomi on sotilaallisesti liittoutunut – tukee liittoutumattomiin ja neutraaleihin kohdistuvaa turvallisuuksiittisointia, jonka mukaan Suomen turvallisuus vaarantuu ilman sotilaallista liittoutumista.

Kolmannessa tapauksessa turvallisuuksiittikoinnin välineeksi otetaan Naton nimittämis-tapa ja sen luonne instituutiona. Esitetään, että Nato on demokraattinen puolustusliitto, joka ei harjoita hyökkäyssotia, joka ei laajene vaan johon liitytään vapaaehtoisesti ja joka ei ole ainoastaan militaristinen liitto vaan omaa muitakin piirteitä (esim. Stubb 2015; Orpo 2021). Tämä politiikkoinnin operaatio on puolestaan kytköksissä laajempaan, kokonaisella läntisellä identiteetillä ja arvomaailmalla politiikkamiseen, jossa Suomen koettua läntisyyttä tai läntistä orientaatiota käytetään operatiivisena välineenä läntisen integraation syventämistä puoltavan argumentin yhteydessä (esim. Stubb 2015; Niinistö, V. 2022). Turvallisuuksiittisointia, jonka mukaan on ongelmallista, että Suomi ei liity Natoon, tuetaan esittämällä, että se on ongelmallista, koska se katkaisee Suomen sille hyvinvointia ja turvallisuuksiittua tuoneen länsi-integraation. Tällaiset turvallisuuksiittikoinnit ilmenevät esimerkiksi argumenteissa, joissa vedotaan Nato-jäsenyyden tuomiin kauppa- ja talouspoliittisiin hyötyihin.

Kaikki politiikkoinnit siis sekä ammentavat turvallisuuksiittisoinnin nimittävästä perustasta että tukevat sitä. Poliitikoinneissa hyödynnetään politiikkamisen avaamaa performanssi-ikkunaa, joka mahdollistaa kontingenssin leimaaman pelikentän avautumisen toimijoille. Toimijat pyrkivät sitten kääntämään tuota kontingenssia valtaosuuksiittiksi vahvistaakseen oman turvallisuuksiittityn sekä polityn diskursiivisen taustarakenteen suhteellista asemaa. Oleellista onkin havaita, että turvallisuuksiittikoinnit on toteutettu suhteessa vastapuoleen. Esimerkiksi Natoa tulee kutsua demokraattiseksi puolustusliitoksi siksi, että vastapuoli on esittänyt sen olevan epädemokraattinen ja yksipuolinen sotilasliitto. Liittoutumattomia on vastavendonomaisesti arvosteltava (uus)suomettuneiksi ja Venäjä-mielisiksi, koska liittoutumattomat ovat esittäneet, että Nato on Yhdysvaltain suurvaltapoliitiikan jatke ja että liittoutujat ovat militaristisia ”Nato- tai oikeistohaukkoja”, jotka pyrkivät ajamaan Suomea osaksi tuota suurvaltapoliitiikan jatketta. Näin tehdään myös siksi, että liittoutumattomien koetaan katsoneen Venäjän voimapoliiittisia tai muutoin laittomia toimia liika läpi sormien. Artikla 42.7 on puolestaan tulkittava sitovaksi siksi, että sen avulla on osoitettavissa, että liittoutumattomien konfliktien ulkopuolella pysyttäytymistä koskeva argumentti on haihattelua. Vaihtoehdoisesti sama artikla voidaan tulkita kuolleena kirjaimena, jotta voidaan osoittaa tarve päästä artikla viiden suojaan.

Liittoutumattomat: sotilaallinen liittoutuminen on poliittinen ongelma

Liittoutumattomien Nato-argumentaatio tähtää kaikkienensa sen ilmaisemiseen, että Suomen sotilaallinen liittoutuminen on poliittisesti ongelmallista. On turvallisuuspoliittinen ongelma, jos Suomi liittyisi Natoon, sillä se vaarantaisi Suomen turvallisuuden. Liittyminen paitsi heikentäisi Itämeren turvallisuutta yleisesti, myös lietsoisi Venäjän pelkoja siitä, että sen strategisesti tärkeitä luoteisosia uhattaisiin Suomesta käsin. Nato-jäsenyys vetäisi Suomen mukaan suurvaltakonflikteihin sekä heikentäisi Suomen itsemääräämisoikeutta turvallisuus- ja ulkopoliitikassa. Jäsenyys heikentäisi lisäksi Suomen rauhan- ja asestariisuntaprojektien edistämisen edellytyksiä. Siksi liittoutumattomien mukaan Suomen ei tulisi tasapainottaa institutionaalisesti maiden välistä voiman epäsymmetriaa, vaan kontrolloida tuota epäsymmetriaa omaksumalla sekä neutraalin välittäjän roolin että pitämällä huolen siitä, ettei Suomen valtioaluetta käytetä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan.

Aineiston perusteella liittoutumattomien argumentaatiossa eniten painottunutta on pienvaltiorealistinen retoriikka. Tämä viittaa siihen, että pienvaltiorealistinen diskurssi koostuu keskeisesti siitä turvallisuuspolitisoinnin operaatiosta, joka ilmenee paikallisemmassa muodossa liittoutumattomien yksittäisissä Nato-argumenteissa. Tuo turvallisuuspolitisointi nimeää ongelmalliseksi kaiken ulko- ja turvallisuuspolitiikan, joka ei ota historiaa sekä muuttamattomiksi katsottuja maantieteen ja suurvaltakäyttäytymisen lainalaisuuksia huomioon.

Kuten liittoutujat, myös liittoutumattomat arvostelevat vastapuolta hyökkäämällä näiden henkilöä, vilpittömyyttä tai auktoriteettia vastaan. Tämä näkyy Nato-myönteiseksi koetun lehdistön ja tutkimuksen arvostelemisena sekä näiden puolueettomuuden kyseenalaistamisena (esim. Tuomioja 2016a; b; 2022; Mustajärvi 2016). Muutoin Nato-myönteisiä kutsutaan pejoratiivisesti ”Nato-intoilijoiksi”, ”Nato-kortin heiluttelijoiksi”, ”Nato-haukoiksi”, ”asevarustelua ajaviksi oikeistohaukoiksi”, ”Nato-kiimaisiksi” tai henkilöiksi, joiden ”Nato-mopo” keulii (Sirén 2016, 345; Koskinen 2014; Arhinmäki 2014). Erkki Tuomioja (2022, 42) puolestaan kyseenalaistaa väitteen, jonka mukaan Ruotsi liittyisi Natoon konsultoimatta Suomea ja jättäisi Suomen siten harmaalle alueelle kuvaten sitä ”tarkoitushakuisesti disinformaatioksi tai vedätykseksi”. Kyseenalaistus on kohdistettu suoraan Nils Torvaldsin (esim. 2017) kaltaisia liittoutujia vastaan, jotka varoittelevat, että Ruotsi on liittymässä Natoon ilman Suomea. Tätä arvostelun sananpartta tuetaan kuvaamalla Nato sotilasliitoksi, joka lisää sekä sotilaallisia jännitteitä että asevarustelua ja joka ehkäisee siten rauhan edistämistä (esim. Mustajärvi 2021). Esitetään jopa, että Nato on Yhdysvaltain suurvaltapolitiikan jatke (Vasemmistoliitto 2017). Siksi Natosta on pysyttävä kaukana: ei ole korrektaa, että Suomi osallistuu *Trident Juncturen* kaltaisiin Naton sotaharjoituksiin tai solmii isäntämaasopimuksia. Teot nimittäin lähettävät väärän signaalin Suomen turvallisuuspoliittisesta asemoitumisesta ja sen rauhanpyrinnöistä (Vasemmistoliitto 2017; 2018; Yrttiaho 2019).

Kolmantena varsin luovana esimerkkinä nostettakoon Suomen perinteisellä ydinasekielteisyydellä politikointi (Erästö 2014). Suomen historia ydinasevastaisena maana otetaan turvallisuuspolitiikoinnin välineeksi osoittamalla, että Suomen Nato-jäsenyys olisi ristiriidassa tuon kielteisyyden kanssa, sillä Naton sotilaallinen pidäke perustuu keskeisesti ydinasepelotteeseen. Näin muotonsa saava turvallisuuspolitiikointi voidaan kirjata muotoon ”jos ette

usko, että Suomen Nato-jäsenyys olisi ongelmallinen, suhteuttakaa Naton ydinasedoktriini Suomen ydinasevastaiseen asenteeseen”.

Luontevaa tietysti on, että nämä turvallisuuspoliittiset onnit on toteutettu suhteessa vastapuoleen, liittoutujiin. Kamppailun vastavuoroisuus näkyy havainnollisesti tulkinnassa, jonka liittoutumattomat tekevät Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:sta. Heidän mukaansa se ei sido Suomea sotilaallisesti, mikä mahdollistaa sen, että Suomi voisi jäädä Itämerellä tai Euroopassa syttyvän konfliktin ulkopuolelle (esim. Väyrynen 2021; Mustajärvi 2016). Tulkinta on tismalleen päinvastainen liittoutujien tulkintaan nähden, ja siksi myös siitä johdetut päinvastaiset johtopäätökset ovat mahdollisia. Toinen vastaava havainnollistus koskee puolueettomuuden käsitteestä käytyä kamppailua. Jotkin liittoutumattomat tulkitsevat sen kuvaavan edelleen Suomen turvallisuuspoliittista linjaa (esim. Väyrynen 2021), kun taas liittoutujat toteavat tuon termin vanhentuneen Suomen osalta heti, kun se liittyi Euroopan unioniin (esim. Niinistö, V. 2022).

Normativistit: Nato-kysymyksenasettelu on ongelmallinen

Normativistien mukaan koko Nato-kysymyksenasettelu on ongelmallinen. Normativistisen kokonaisargumentaation ideana on osoittaa, että turvallisuus ei typisty sotilaalliseen turvallisuuteen. Jos Nato tekee organisaationa tämän typistyksen tai toimii sen mukaisesti, Suomen ei tule liittyä Natoon. Jäsenyyskysymys ei kuitenkaan ole normativisteille ensisijaisin. Itse asiassa poliittinen ongelma on, jos se esitetään ensisijaisimmaksi. Tarkemmin sanottuna Suomelle olisi turvallisuuspoliittinen ongelma, jos sen turvallisuuskysymys typistettäisiin Nato-jäsenyyttä koskevaan juupas-eipäs-debattiin. Näin normativistit turvallisuuspoliittisoi- vat koko Nato-jäsenyyskysymyksenasettelun epätarkoituksenmukaisena tai vähintäänkin totaalisen toissijaisena. Normativistit politisoivat sekä liittoutujien että liittoutumattomien käymän Nato-keskeisen debatin osoittamalla, että maapallollamme on selvästi polttavampia turvallisuusongelmia ratkottavanaan kuin lyhytnäköiset sotilaallis-poliittiset turvallisuusjärjestelyt.

Tätä nimittävää perustaa, politisointia, tuetaan turvallisuuspoliittikoimalla sotilasliittojen vanhanaikaisuudella erityisesti ja voimapolitiikan vanhanaikaisuudella yleisesti. Ne eivät kykene ratkomaan turvallisuusongelmia maailmassa, joka on keskinäisriippunut; ja vaikka kykenisivätkin, eivät kuitenkaan tavalla, joka olisi eettisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti, poliittisesti ja ekologisesti kestävä (esim. Tuomioja 2016c; 2022; Arhinmäki 2021). Keskeisin väline, jolla normativistit turvallisuuspoliittikoivat, on siis laajan turvallisuuden käsite. Se antaa välineen osoittaa sotilasliittojen ja voimapolitiikan luontainen yksipuolisuus maailmassa, jossa turvallisuusongelmat ovat pitkien ja monimutkaisten syy-seuraus-suhdeketjujen seurauksia. Se antaa välineen osoittaa, että turvallisuus ei tosiaankaan kilpisty Nato-jäsenyyskysymykseen, ei sen paremmin Suomessa kuin missään muuallakaan.

Laaja turvallisuuskäsitys saa perustelunsa empiirisistä muutoksista, sen osoittamisesta, että maailma on ennennäkemättömän keskinäisriippunut. Empirian ohella normativistit politiikoivat moraalilla: he peräänkuuluttavat Suomen moraaliseettistä velvollisuutta maailmankylämme suojelussa, kehittämisessä ja kaikinpuolisessa parantamisessa (esim. Sarkkinen

2017). He peräänkuuluttavat rohkeita, innovatiivisia ja vastuullisia ulko- ja turvallisuuspoliittisia ”visioita” paremmasta maailmasta. Tämä kaikki tapahtuu Nato-keskustelun kontekstissa siten, että edellä mainitut peräänkuuluttamiset esitetään jonakin, mitä sotilasliitot eivät voi tavoittaa yksipuolisen turvallisuusymmärryksensä vuoksi.

Osuvan ilmiantavana normativistisena turvallisuuspolitiikointina voi pitää vaatimusta siitä, että kehitysyhteistyörahoja tulee lisätä, ei suinkaan leikata (Tuomioja 2015; 2016c). Leikkaukset ovat lyhytnäköisiä ja jopa leikkaajansa turvallisuutta vaarantavia, koska ne ovat resursseina pois siitä työstä, jossa pyritään vaikuttamaan uusien turvallisuusuhkien juurisyyihin ennaltaehkäisevästi. Jos siis halutaan oikeasti lisätä suomalaisten turvallisuutta, on kysyttävä, teemmekö tarpeeksi kehitysyhteistyön saralla sen sijaan, että pohdimme, liittyäkö Natoon vai ei. Kyseisen turvallisuuspolitiikoinnin välineellisenä roolina on ilmaista yleisluontoisempaa politisointia tukeva tilannekuva siitä, millä keinoin turvallisuuteemme voidaan vaikuttaa ja millä ei niinkään. Kaikki tämä pätee myös vaatimuksiin, joissa korostetaan samoin perustein Suomen kriisinhallintakyvykkyyksien lisäresursoinnin tarvetta.

Turvallisuuspolitiikoinnille luonteenomaista kamppailevaa vastavuoroisuutta kuvastaa hyvin normativistien esittämä tulkinta läntisistä arvoista poissulkevana kategoriana osana liittoutujien Nato-argumentaatiota (Tuomioja 2022, 12). Tulkintana se pyrkii asettamaan liittoutujat asemaan, jossa nämä joutuvat luopumaan arvouniversalismista. (Liittoutujathan argumentoivat, että Suomen tulee liittyä Natoon, koska Suomi kuuluu *läntiseen* arvoyhteisöön.) Samalla tuo tulkinta muuttuu turvallisuuspolitiikoinniksi silloin, kun sen tavoitteena on tuoda näkyville Nato-jäsenyyskysymyksenasettelun ongelmallisuus suhteuttamalla Nato-kysymyksen ensisijaisuutta puoltavien toimijoiden eli liittoutujien argumentaatio arvouniversalismiin – tai paremminkin sen puutteeseen. Tämä tehdään toteamalla, että Nato-jäsenyyskysymyksenasettelu on poliittisesti ongelmallinen siksi, että siinä laiminlyödään moraalisesti hyveellinen arvouniversalismi eli periaate siitä, että demokratian, oikeusvaltion tai ihmisoikeuksien kaltaiset arvot ovat lähtökohtaisesti kaikille kuuluvia ja kaikkia luonnehtivia. Ne eivät ole siis mitenkään olemuksellisesti länsimaisia, kuten liittoutujat antavat ymmärtää.

Neutraalit: dikotominen kyllä–ei-muotoinen Nato-kanta on ongelmallinen

Neutralistit suhtautuvat Nato-kantaan kuin pyrrhonistiset skeptikot tiedon mahdollisuuteen. Koska jokaista Nato-perustelua vastassa on tasaväkinen perustelu, on mahdotonta arvioida yhtäkään ensisijaisemmaksi, minkä vuoksi on pidättäydyttävä kannan ottamisesta. Näin neutralistit asemoituvat muiden koulukuntien välimaastoon niin, että he omaksuvat kustakin perinteestä tietyt aspektit, kuitenkin siten, ettei yksikään nouse toista ensisijaisemmaksi. Neutralistit katsovat, että koska Venäjä on suurvalta ja koska se on Suomen rajanaapuri, sitä tulee kuunnella ja pyrkiä ymmärtämään (pienvaltiorealismi), mutta ei siinä määrin, että Suomen suvereniteettia poljettaisiin (euroatlantismi).⁵ Neutralistit kokevat myös, samaan tapaan

5 Esimerkiksi Nato-optiopoliittikkaa puolustaessaan neutralisti voi vedota euroatlantismiin ja todeta, että Nato-optio paitsi luo ennaltaehkäisevän pelotteen suhteessa Venäjään (tasapainottaminen), myös osoittaa, että Suomella on itsenäisenä valtiona lakiin perustuva vapaus valita, liittyäkö vai ei (legalismi). Kaikki tämä tapahtuu neutralistin mukaan kuitenkin tavalla, joka ei provosoi Venäjää liikaa tai joka saattaa jopa mahdollistaa Suomen pysymisen Naton ja Venäjän välisen konfliktin ulkopuolella (pienvaltiorealismiin vetoaminen).

kuin euroatlantistit, että Suomi identifioituu poliittisessa, taloudellisessa ja kulttuurillisessa mielessä länteen siinä määrin, että Naton ovet voidaan pitää auki. Mitään periaatteellista estettä Nato-jäsenyydelle ei siis koeta olevan. Toisaalta myöskään mitään erityistä tarvetta liittymiselle ei katsota olevan – olkoonkin, että Nato-yhteistyötä voidaan jatkaa ja kenties syventääkin. Näin neutralismin linja on eräänlaista odota-ja-katso -politiikkaa.

Tältä pohjalta neutralistit problematisoivat mustavalkoiset joko-tai-muotoiset Nato-argumentit. Heidän kulloisessakin ajassansa luotu arvio turvallisuusympäristön tilasta ei sen enempiä viittaa Nato-jäsenyyden hakemiseen kuin jäsenyyden torjumiseenkaan. Neutraalien turvallisuuspolitisointi voidaankin kiteyttää maksimiin, jonka mukaan viisas odottaa, katsoo ja sitten vasta reagoi – ja tekee tämän kaiken maltilla. Sen sijaan epäviisas katsoo, muttei odota ja reagoi siksi hätäisesti – joko kieltämällä tai hyväksymällä Nato-jäsenyyden.

Neutralistit politikoivat Nato-optiota koskevalla tulkinnallansa kahtalaisella tavalla. Yhtäältä sen sisältämän pelotevaikutuksen katsotaan riittävän toistaiseksi pitämään Venäjän loitolla, minkä vuoksi Nato-jäsenyyteen ei tarvitse juuri nyt ottaa kantaa (esim. Bergquist & Nyberg 2014). Toisaalta siihen sisään rakennettu juridinen oikeus tehdä juuri niin kuin suvereeni maa tahtoo (esim. Presidentti Niinistö lähteessä Lau & Thumann 2022), antaa niin ikään mahdollisuuden pidättäytyä joko-tai-muotoisesta Nato-kannasta. Voidaanhan luottaa siihen, että tosipaikan tullen Natoon voidaan liittyä – etenkin, kun Nato on ilmaissut harjoittavansa avoimien ovien politiikkaa. Nato-optio on siis eräänlainen välimallin Nato-kanta, jonka itsessään katsotaan tarjoavan pienimuotoisen tyvenen, jonka turvin turvallisuuspoliittisen tilanteen katselu on jatkettavissa ilman liittymispäätöstä.

Nato-option oloihin kehitetyt ”viisaat”, ”maltilliset” sekä ”yhteistyöhön”, ”vuoropuheluun” ja ”dialogiin” nojaavat turvallisuuspoliicyt (esim. Niinistö 2016; 2022) – ennen kaikkea ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pilari- tai verkostomallit” (Niinistö 2015; Suomen Keskusta 2021, 5) – ovat puolestaan optiota koskevan turvallisuuspoliitikon vakiintunut versio. Tämä tarkoittaa, että kyseinen turvallisuuspoliitikon operaatio on jähmettynyt staattisemmaksi poliittiseksi toimenpideohjelmaksi. Samalla se tarkoittaa, että politiikointia kehystävä turvallisuuspoliitikon vakiinnuttanut asemansa hallitsevana kuvauksena toden tilasta. Näin neutralistinen hybrididiskurssi oli hegemonisessa asemassa poliittisen päätöksenteon huipulla Ukrainan sodan eskalaatiota edeltävänä aikana.

Asian voi nähdä myös niin, että pilari- ja verkostomallien argumentaatiossa korostuva monenkeskinen yhteistyö ymmärretään sellaisena korvaavana väliaikaispidäkkeenä suhteessa Venäjään, että joko-tai-kanta voidaan jättää toistaiseksi muodostamatta. Tästä näkökulmasta operatiivisen politiikoinnin välineenä hyödynnetään Suomen kattavaa yhteistyöverkostoa sekä Suomen historiaa puolueettomana ”viisaana, yhteistyökykyisenä ja maltillisena” välittäjämaana. Tämä näkyy etenkin presidentti Sauli Niinistön pienvaltiorealistisessa retoriikassa (esim. Niinistö 2015; 2017) ja tämän kekkosmaista perinnettä mukailevassa Helsingin henki-aloitteessa (Niinistö 2021).

Kuten muiden turvallisuuspolityjen kohdalla, myös Nato-option oloihin kehitettyjä turvallisuuspoliicyja ja niihin kytkeytyviä turvallisuuspoliitikoiteja puolustetaan suhteessa vastapuoleen. Esimerkiksi Niinistö (2015) kritisoi liittoutujia heidän ristiriitaisuudestaan sen

suhteen, miten he tulkitsevat Lissabonin sopimuksen artikla 42.7:ää. Samalla kun yhdet korostavat, että se on kuollut kirjain, toiset korostavat, kuinka se sitoo Suomea jo nyt sotilaallisesti. Sekä liittoutujia että liittoutumattomia puolestaan ojentaa Annika Saarikko (2022), jonka mukaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”pitkää linjaa”, joka on ”kehittynyt vuosien ja vuosikymmenten saatossa” ja johon kuuluu sotilaallinen liittoutumattomuus Nato-optiolla varusteltuna, ei kannata rikkoa ”päivän kohinan tai otsikoiden perusteella” ilman ”vakaata harkintaa” – suuntaan jos toiseenkaan.

Lopuksi

Tämä artikkeli asetti tutkimuskysymykseen sen, millä tapaa Nato on politisoitunut Suomessa ja miten Nato-keskustelu ilmentää tätä politisoitumista. Artikkelissa Naton politisoituminen ymmärretään viitekehyksessä, jossa Suomen turvallisuuspolitiikasta kilpailleet polityt ovat toteuttaneet poliittista kamppailua tai kilpailua Nato-jäsenyydestä rakentamalla omat kansallista turvallisuutta koskevat politisointi- ja politikointioperaatiot sekä polycyt tiiviissä suhteessa vastustajiinsa. Politisointi- ja politikointioperaatiot ovat välineitä, joilla kamppailua toteutetaan: ryhmittymät avaavat eri teemoja ja näkökulmia politisoimalla uusia operaatiohorisontteja, joita voidaan jatkossa hyödyntää politikointioperaatioissa, kuten vastustajan henkilöön käyvissä hyökkäyksissä. Tässä kamppailussa Nato Suomen kansallisen turvallisuuden edistäjänä on problematisoitu Suomen kannalta joko haitalliseksi, hyödylliseksi tai jotakin tältä väliltä. Onpa koko Nato-jäsenyyksikysymyksenasettelun järkevyyttä kyseenalaistettu. Naton politisoituminen ilmenee artikkelin mukaan siis ainakin neljällä eri tavalla:

1. Siten, että liittoutumattomat ovat esittäneet Natoon liittymisen turvallisuuspoliittisena ongelmana, joka uhkaa Suomen ulkoista kansallista turvallisuutta;
2. Siten, että liittoutujat ovat esittäneet Natoon liittymättömyyden turvallisuuspoliittisena ongelmana, joka uhkaa Suomen ulkoista kansallista turvallisuutta;
3. Siten, että normativistit ovat esittäneet Nato-jäsenyyksikysymyksenasettelun turvallisuuspoliittisena ongelmana, joka sokaisee meidät muilta tärkeämmiltä turvallisuuskyksyksiltä;
4. Siten, että neutralistit ovat esittäneet, että dikotominen kyllä tai ei -muotoinen Nato-jäsenyyksikanta on turvallisuuspoliittinen ongelma. Se on sitä siksi, että se ilmentää joko liiallista hätäilyä (kyllä jäsenyydelle) tai toisaalta liiallista joustamattomuutta (ei jäsenyydelle).

Miten nämä tulokset suhteutuvat näkemykseen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta konsensuspolitiikkana? Aineistossa tämä konsensuspyrkimys ei juuri näy. Tähän vaikuttaa se, että aineisto on rajattu niin, että valtion viralliset ulkopoliittiset asiakirjat on jätetty pois. En siis tältä pohjalta väitä, että konsensusperinne olisi murtunut. Oikeastaan väittäisin päinvastoin: kun tuloksia peilataan kevään 2022 jäsenyyksikeskusteluihin, voi Nato-kysymyksen havaita jossain määrin epäpolitisoituneen, mikä näkyy siinä, että Nato-päätöksen taakse saatiin suuri enemmistö sekä kansan että sen edustajien piiristä. Konsensusperinne näyttää siis voivan hyvin.

Jos artikkelin oletuksia politiikasta kamppailuna suhteutetaan yleisemmin ulko- ja turvallisuuspolitiikan konsensusperinteeseen, esiin nousee muutamia havaintoja. Ensinnäkin Suomen poliittisen järjestelmän presidenttivetoisuus lienee vaimentanut ulkopoliittista kamppailua, mikä näkyy ulospäin konsensuaalisena päätöksentekona. Toisekseen kun poliittinen järjestelmä kylmän sodan päätyttyä parlamentarisoiitiin, olisi voinut olettaa, että kamppailu olisi noussut esiin ja konsensusperinne olisi rikkoutunut tai heikentynyt. Näin ei kevään 2022 perusteella ole käynyt. Mistä tämä sitten johtuu tai miten sitä voidaan selittää – siinäpä oiva jatkotutkimuskysymys. Toisaalta arvioisin tulosten perusteella, että vaikka konsensusperinne ei olisikaan kadonnut, se kuitenkin jossain määrin rakoili Naton suhteen vuosina 2014–2022. Aineisto viittaa siihen, että noina vuosina Naton suhteen oltiin jonkinlaisessa välitilassa: ei tiedetty, lähdetäänkö sotilaalliselle liittoutumattomuuslinjalle vai viedäänkö länsi-integraatio myös sotilaallisesti loppuun. Ei ollut kokoavaa näkemystä, jonka taakse olisi voitu kerääntyä, joten tyydyttiin neutralismin edustamaan välimallin kantaan. Mutta tämä kompromissi ei kaikkia tyydyttänyt, mikä näkyi Naton politisoitumisena. Tutkimuksellisista valinnoista johdun nämä johtopäätökset ovat kuitenkin vain alustavia, joten teesi konsensusperinteen heikkenemisestä nyt tarkasteltuna ajanjaksona kaipaa vahvistukseen lisätutkimuksia. Sekin on huomioitava, että tutkimus ei anna vastausta siihen, milloin konsensusperinteen rakoileminen on tarkalleen alkanut ja liittyykö se silloin Naton politisoitumiseen.

Uutta artikkelissa on koulukuntien eli diskursiivisten ryhmittymien analysoiminen poliittisesti toimivina yhteisöinä. Tämä tutkimusote avasi uuden näkökulman Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimukselle. Kuten sanottua, tutkimusote kuvaa, miten Nato on Suomessa politisoitunut. Politisoitumista tutkimalla havainnollistui esimerkiksi se, että Nato-argumentaatiota ohjaa usein reilun argumentaation sijaan poliittinen tarkoituksenmukaisuus, joka kuitenkin halutaan pukea rationaalisperäisen argumentaation kaapuun. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi sen energian määrässä, jonka Nato-retoorikot uhraavat vastapuolen arvostelemiseen hyökkäämällä heidän henkilöitään vastaan. Tältä osin tulokset ovat hyvin samankaltaisia jo mainitun Linus Hagströmin (2021) tutkimukseen nähden.

Naton politisoitumisen kautta artikkelissa päästiin käsiksi myös siihen, miten Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta kamppaillaan tai kilpaillaan. Tämä ulottuvuus on aikaisemmassa tutkimuksessa jäänyt vähäiselle huomiolle, joten käsillä olevan tutkimuksen teoreettinen panos liittyykin tuon ulottuvuuden esille nostamiseen ja käsitteellistämiseen.

Artikkelissa kehitetyllä tulkintamallilla on lisäksi jatkotutkimuksellista relevanssia. Koska siinä eritellään, miten turvallisuuspolitiikasta kilpaillaan, samalla hahmottuu, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen argumentaatio on voimakkaan kontekstuaalista. Tämä tarkoittaa, että argumentaatiota on vaikea ymmärtää, jos ei tiedä, ketä vastaan se kohdistuu tai mistä diskursiivis-historiallisesta taustasta käsin argumentaatio tapahtuu. Tästä seuraa, että tietyn valtion sisäinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen argumentaatio voi vaikuttaa käsittämättömältä muulle kansainväliselle yhteisölle (vrt. esim. suomettumisen kummeksunta ulkomailla kylmän sodan aikana tai Venäjän esittämien Ukrainaan hyökkäämistä ”perustelevien” väitteiden kummeksunta lännessä). Jatkotutkimuksessa kiinnostavaa olisikin pohtia, millainen tekijä tällainen diskursiivinen ohipuhunta on kansainvälisissä suhteissa. Onko esimerkiksi EU:n

puolustusyhteistyön heikko eteneminen seurausta EU-maiden välisistä diskursiivisista ohipuhumisista, jotka ovat heikentäneet niiden välejä ja siten vaikeuttaneet yhteistyön etenemistä? Käytetäänkö diskursiivista ohipuhumista tahallaan strategisesti siten, että sen tarkoitus on nimenomaisesti vaikeuttaa valtiodenvälisiä suhteita? Missä määrin tällaisella diskursiivisella ohipuhumisella ylipäänsä on merkitystä kansainvälisissä suhteissa?

Venäjän hyökättyä toistamiseen Ukrainaan helmikuussa 2022 neutralistisen diskurssin hegemoniselta asemalta putosi pohja ja se korvautui euroatlanttisen diskurssin hegemonialla. Tätä prosessia on jo tutkimuksellisesti kuvattu (ks. Linnainmäki 2023). Linnainmäen (ma., 61) keskeinen havainto on, että Suomen ulkopolitiikan aiempi linjaero Nato-jäsenyyden kannattajien ja vastustajien kesken on siirtynyt Nato-jäsenyyden sisälle ja että kilpailua käydään jatkossa siitä, millainen jäsenmaa Suomi Natossa haluaa olla. Tämän artikkelin näkökulmasta havaintoa voi täydentää toteamalla, että koska eri turvallisuuspolityt ovat sekä ajallisesti että sisällöllisesti laajempia kuin vain Nato-jäsenyyskysymys, näköpiirissä ei ole sen enempää koulukuntien totaalinen häviäminen kuin Naton epäpolitisoituminen. Jatkossa Nato politisoituu uudella tapaa tai uusista näkökulmista. Myös vanhat politisoinnit voivat uudelleenpolitisoitua. Juuri tästä on kyse, kun poliitikkojen menneisyyttä kaivellaan ja tarkastetaan, kuka on kannattanut Natoa jo ennen Ukrainan sodan helmikuun 2022 eskalaatiota. Vanhoja kielteisiä Nato-lausuntoja voidaan käyttää niitä esittäneitä toimijoita vastaan ja toisaalta myönteisiä Nato-lausuntoja esittäneet voivat vedota kaukokatseisuuteensa. Varmaa siis on, että Nato tulee olemaan jatkossakin poliittisen kamppailun yhtäältä käyttövoimaa ja toisaalta sen keskeinen kohde. Ja jos artikkelin alustava teesi Natosta suomalaisen ulkopolitiikan konsensusperinteeseen särön luoneena politiikkakysymyksenä pitää paikkansa, voi olla, että politisoitunut Nato oli ilmiö, josta perinteen murtumisprosessi alkoi ja joka tässä mielessä ilmensi laajemminkin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan parlamentarisoitumista.

Lähteet

- Arhinmäki, Paavo (2014): Isäntämaasopimus eduskunnan käsiteltäväksi. Blogi-kirjoitus, 20.9.2014. <https://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2014/isantamaasopimus-eduskunnan-kasiteltavaksi/>, 4.9.2023.
- Arhinmäki, Paavo (2021): Laajaa turvallisuutta aseiden sijaan. Blogi-kirjoitus, 9.6.2021. <https://www.paavoarhinmaki.fi/blogi/2021/laajaa-turvallisuutta-aseiden-sijaan/>, 4.9.2023.
- Bergquist, Mats & Rene Nyberg (2014): ”Suomen ja Ruotsin on syytä pysyä nyt Naton ulkopuolella”. *Helsingin Sanomat*, 22.11.2014. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002779504.html>, 1.9.2023.
- Erästö, Tytti (2014): ”Sopisivatko Naton ydinaseet Suomelle?”. *Ulkopolitiikka*, 4. <https://ulkopolitiikka.fi/lehti/4-2014/sopisivatko-naton-ydinaseet-suomelle/>, 3.9.2023.
- Forsberg, Tuomas (2016): ”Suomen Nato-politiikka konstruktivismin näkökulmasta”. Teoksessa: F. Blomberg (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohdat*. Julkaisusarja 1, tutkimuksia 4. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 363–378.
- Hagström, Linus (2021): ”Disciplinary power: Text and body in the Swedish NATO debate”. *Cooperation and Conflict*, 56(2), 141–162.
- Harjanne, Atte (2019): Suomi ei puolusta vain Suomea – ja vaikka puolustaisikin, onnistuu se paremmin osana porukkaa. Blogi-kirjoitus, 7.4.2019. <https://attharjanne.fi/2019/04/07/suomi-puolusta-suomeapuolustaisikin-onnistuu-paremmin-osana-porukkaa/>, 3.9.2023.
- Haukkala, Hiski (2012): *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Helsinki: Gummerus.

- Haukkala, Hiski & Vaahtoranta, Tapani (2016): ”Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat”. Teoksessa: F. Blomberg (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökobtia*. Julkaisusarja 1: tutkimuksia 4. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 55–76.
- Kivilahti, Eerik (2023): *Kun Nato politisoitui. Turvallisuuspoliittinen kamppailu Suomen Nato-jäsenyydestä*. Pro gradu -tutkielma, yhteiskuntatieteiden ja filosofian maisteriohjelma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/85456>, 28.11.2023.
- Koselleck, Reinhart (1997): ”The temporalisation of concepts”. Teoksessa: *Finnish Yearbook of Political Thought 1997, vol. 1*. SoPhi Publications of Social and Political Sciences and Philosophy 10. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 16–24.
- Koskinen, Johannes (2014): Vastauspuheenvuoro. Valtioapäivät. Täysistunnon pöytäkirja, 12.3.2014. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+23/2014+ke+p+1#PVUORO13>, 5.9.2023.
- Lau, Jörg & Michael Thumann (2022): ”Sauli Niinistö: ”Wer gehört werden will, muss Macht haben””. *Die Zeit*, 19.1.2022. <https://www.zeit.de/2022/04/sauli-niinistoe-finnland-europaeische-union/komplettansicht>, 1.9.2023.
- Linnainmäki, Joel (2023): ”Suomen ulkopoliittikan koulukunnat murroksessa”. *Kosmopolis*, 53(1), 45–63.
- Mustajärvi, Markus (2016): Kirjallinen kysymys KK 433/2016, 7.9.2016. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Sivut/KK_433%2B2016.aspx, 5.9.2023.
- Mustajärvi, Markus (2021): Vastauspuheenvuoro täysistunnossa. Valtioapäivät. Täysistunnon pöytäkirja 9.6.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakoha/Sivut/PTK_73+2021+5.aspx, 5.9.2023.
- Nieminen, Martta (2015): ”Stubb ajaa Suomea Natoon jo ensi vaalikaudella”. *Helsingin Sanomat*, 7.2.2015. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002799021.html>, 29.8.2023.
- Niinistö, Sauli (2015): Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe suurlähettiläspäivillä Eduskunnan Pikkuparlamentissa 25.8.2015. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-suurlahettilaspaivilla-eduskunnan-pikkuparlamentissa-25-8-2015/>, 30.8.2023.
- Niinistö, Sauli (2016): Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 219. maanpuolustuskurssin avajaisissa 7.11.2016. <https://www.eilen.fi/fi/3564/?language=fi>, 30.8.2023.
- Niinistö, Sauli (2017): Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe valtiopäivien avajaisissa 2.2.2017. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-valtiopai-avajaisissa-2-2-2017/>, 30.8.2023.
- Niinistö, Sauli (2021): Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Körber-säätiön tilaisuudessa Berliinissä 22.11.2021. <https://www.presidentti.fi/puheet/puhe-korber-saation-tilaisuudessa/>, 30.8.2023.
- Niinistö, Sauli (2022): Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2022. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-uudenvuodenpuhe-1-1-2022/>, 30.8.2023.
- Niinistö, Ville (2022): Suomen kannattaa syventää Euroopan unionin puolustusyhteistyötä – Nato-jäsenyydelle keltaista valoa. Blogi-kirjoitus, 3.1.2022. <https://www.villeniinisto.fi/fi/blog/suomen-kannattaa-syventaa-euroopan-unionin-puolustusyhteistyota-nato-jasenyydelle-keltaista-valoa>, 3.9.2023.
- Orpo, Petteri (2021): Petteri Orpo: ”Natosta kannattaa ja pitää puhua”, 30.12.2021. <https://www.kokoomus.fi/petteri-orpo-natosta-kannattaa-ja-pitaa-puhua/>, 1.9.2023.
- Palonen, Kari (1997): *Kootut retoriikat. Esimerkkejä politiikan luennasta*. SoPhi: Yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisuja 11. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Palonen, Kari (2003a): ”Politiikka”. Teoksessa: M. Hyvärinen, J. Kurunmäki, K. Palonen, T. Pulkkinen & H. Stenius (toim.) *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 467–518.
- Palonen, Kari (2003b): ”Four times of politics: Policy, polity, politicking, and politicization”. *Alternatives*, 28(2), 171–186.
- Palonen, Kari & Kia Lindroos (2007): *Re-thinking politics: Essays from a quarter-century*. Helsinki: Finnish Political Science Association.

- Palonen, Kari & Hilikka Summa (1996): ”Johdanto. Retorinen käänne?”. Teoksessa: K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 7–19.
- Pesu, Matti (2017): ”Kun pienvaltiorealismin hegemonia murtui. Suomalaiset ulkopoliittiset koulukunnat kylmän sodan jälkeisen ajan alussa”. *Politiikka*, 59(4), 280–297.
- RKP (2016): Ulkopoliittisen tutkimuksen kritisointi tuntuu uudelleensuomettamiselta, 14.9.2016. <https://sfp.fi/fi/artikkelit/ulkopoliittisen-tutkimuksen-kritisointi-tuntuu-uudelleensuomettamiselta/>, 3.9.2023.
- RKP (2018): Torvalds: Nato-jäsenyys ei tarkoita aseiden kalistelua, 8.1.2018. <https://sfp.fi/fi/artikkelit/torvalds-nato-jasenyyis-ei-tarkoita-aseiden-kalistelua/>, 3.9.2023.
- Saarikko, Annika (2022): Suomi luo vakautta ja keskinäistä luottamusta. Blogi-kirjoitus, 1.1.2022. <https://annikasaarikko.fi/suomi-luo-vakautta-ja-keskinaista-luottamusta/>, 30.8.2023.
- Sarkkinen, Hanna (2017): Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuoro. Täysistunnon pöytäkirja, valtiopäivät. 31.5.2017. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Documents/PTK_61+2017+6.pdf, 28.8.2023.
- Schmitt, Carl (2015): *Poliittisen käsite*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Sirén, Torsti (2016): ”Suomen Nato-jäsenyys liberalismiin näkökulmasta tarkasteltuna”. Teoksessa: F. Blombergs (toim.) *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohdat*. Julkaisusarja 1, tutkimuksia 4. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 339–362.
- Stubb, Alexander (2015): Pääministeri Alexander Stubbin puhe Paasikivi-seurassa 24.3.2015. <https://www.eilen.fi/fi/3325/?language=fi>, 31.8.2023.
- Suomen Keskusta (2021): Suomi luo vakautta ja keskinäistä luottamusta. Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittinen linjaus. <https://keskusta.fi/wp-content/uploads/2022/01/Suomi-luo-vakautta-ja-keskinaista-luottamusta-2021.pdf>, 30.8.2023.
- Särkkä, Iro (2019): *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*. Valtio-opin väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tarkka, Jukka (2015): *Venäjän vieressä: Suomen turvallisuusilmasto 1990–2012*. Helsinki: Otava.
- Torvalds, Nils (2017): Vakavan keskustelun alkua! Facebook-teksti, 10.10.2017. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1639324652808693&id=343089085765596, 5.9.2023.
- Tuomioja, Erkki (2015): SDP:n ryhmäpuheenvuoro täysistunnossa. Valtiopäivät. Täysistunnon pöytäkirja 20.10.2015. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_53+2015+2.aspx, 5.9.2023.
- Tuomioja, Erkki (2016a): Nato-selvitys on saatu. Blogi-kirjoitus, 30.4.2016. <https://tuomioja.org/blogi/2016/04/nato-selvitys-saatu/>, 5.9.2023.
- Tuomioja, Erkki (2016b): UPI:n Venäjä-raportti – tutkimus, selvitys vai mielipide? Blogi-kirjoitus, 11.9.2016. <https://tuomioja.org/blogi/2016/09/upin-venaja-raportti-tutkimus-selvitys-mielipide/>, 4.9.2023.
- Tuomioja, Erkki (2016c): Turvallisuuspolitiikan selontekoja odottaessamme. Blogi-kirjoitus, 14.4.2016. <https://tuomioja.org/blogi/2016/04/turvallisuuspolitiikan-selontekoja-odottaessamme/>, 3.9.2023.
- Tuomioja, Erkki (2022): *Suomi ja Nato – Miksi Suomella pitää olla mahdollisuus hakea Naton jäseneksi ja miksi sitä mahdollisuutta ei nyt kannata käyttää*. Helsinki: Työväen Sivistysliitto.
- Vasemmistoliitto (2017): Suomen turvallisuus rakennetaan yhdessä. Vasemmistoliiton ulko- ja turvallisuuspoliittinen ohjelma. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/1153>, 6.9.2023.
- Vasemmistoliitto (2018): Suomen irtauduttava Naton yhteisen puolustuksen harjoituksista. 22.11.2018. <https://vasemmisto.fi/suomen-irtauduttava-naton-yhteisen-puolustuksen-harjoituksista/>, 6.9.2023.
- Väyrynen, Paavo (2021): Ei kuolemanpelosta pidä itsemurhaa tehdä. Blogi-kirjoitus, 13.4.2021. <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/paavovayrynen/ei-kuolemanpelosta-pida-itsemurhaa-tehda/>, 5.9.2023.
- Yrttiaho, Johannes (2019): Täysistuntopuheenvuoro. Valtiopäivät. Täysistunnon pöytäkirja 3.12.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_74+2019+8.aspx#14.19Yrttiaho, 5.9.2023.

When NATO Became Politicised: The Security Political Struggle over Finland's NATO Membership

The annexation of Crimea by Russia in 2014, at the latest, seriously challenged the international rules. This article asks how NATO was politicised in Finland post-2014, i.e. how NATO has been the instrument of politics in Finland since 2014. In order to answer this, the article develops a security policy typology that has its inspiration in activity-conception of politics. By applying this typology, the article parses the Finnish NATO-debate by dividing it into discursive groups that each do their own kind of NATO-politics. The research material consists of the NATO-argumentation of national politicians, scholars, and civil servants. With the help of foreign policy school research, the article identifies four discursive groups from the data, one of which is unknown to previous research, albeit a result theoretically anticipated by earlier theorists. The argument of the article is that this group prevailed in the struggle regarding the direction of Finnish security politics in 2014–2022. However, despite its dominant position, it did not prevent the politicization of NATO during the same time span. Thus, the article recognizes four distinct ways in which NATO was politicized. Along with these empirical results, the article strives to reorganize the research field by bringing conflict-based conceptions of politics to its center more strongly than before.

Keywords: constructivism, NATO-membership, politicization, school of thought, security politics